

PEDROLO,
"DETECTIU"

Per Maria Ginés

15

Pedrolo, que va escriure tant, que llegia com pocs en extensió i en profunditat i que encara va fer al llarg de la seva vida una muntanya de traduccions, va haver-se de guanyar la vida de moltes maneres. Ell mateix en parlava en una entrevista amb Joan Barceló i Cullerés: "fent molts oficis: en una agència de publicitat, en una oficina d'assegurances, traduint novel·les de l'oest, corregint l'estil de Corín Tellado..."¹ Ja sabem que va treballar a l'editorial Albor, amb Ferran Canyameres. I hi ha una feina que va dur a terme durant molts anys i que segregà una certa llegenda sobre si el novel·lista tenia una professió plena d'aventures, com si les novel·les policíiques que escrivia ja les hagués viscudes anteriorment. Aquest personatge era el Pedrolo "detectiu". Però ell mateix desmentia aquesta visió llibresca de la seva feina quan en tenia l'ocasió: "... no et pensis que fos un treball engrescador, ja que tot plegat es reduïa a qüestions comercials, comprovació de referències i tot de coses per l'estil. Com pots veure, res de novel·lesc".²

Aquesta feina el va ocupar més d'una vintena d'anys. I no és fàcil de saber-ne les dates amb exactitud. Sembla segur que no hauria començat a exercir-la abans del 1951. Aquest any va néixer la filla de Pedrolo i l'esposa de l'escriptor, que no pot precisar les dates en què el seu marit va fer d'informador, recorda que en ocasió del part imminent va caldre anar a buscar el futur pare a l'estanc on feia de dependent. Encara són menys clares les dates en què va deixar la feina, però podria ser que, fins a finals dels setanta no la deixés del tot, almenys amb col·laboracions esporàdiques, per les raons que després explicarem.

La feina de Pedrolo com a investigador privat va tenir lloc a l'agència de detectius o d'informació privada propietat de Francesc Armengou, que havia anat a l'escola amb els germans Pedrolo a Tàrraga. Francesc Armengou, nascut a Manresa, tenia quatre anys menys que Manuel de Pedrolo i dos menys que el seu germà Ramon. Els Pedrolo eren els "grans", per a ell. En morir el seu pare, quan ell era una criatura, havia anat a viure a Tàrraga amb la seva mare i anava també als escolapis com els dos germans Pedrolo, amb la diferència normal de classes que l'edat marcava.

Amb l'adveniment de la República els religiosos compraran el Modern Liceu i hi faran classes vestits de seglar. Són temps d'agitació social i els joves no n'estan pas al marge. El 1934, en ocasió de les vacances de Nadal, els alumnes del Modern Liceu demanen d'avançar-les per ajustar-les a les dates en què les fan els alumnes de l'Institut. El director s'hi nega i els joves, encapçalats pel Pedrolo gran, que aleshores té setze anys, convoquen una vaga per aconseguir la seva reivindicació. Per evitar l'accés a l'escola ocupen els llocs clau de la població.

"Quatre vies distintes menaven a l'escola. Vam apostar tres nois a cadascuna d'elles, amb la missió de no deixar passar ningú. Amb dos companys, en Miralles i en Soler, vaig ocupar la via més compromesa. Sabia que només molt limitadament podia confiar en els altres. I no m'equivocava. Els altres carrers oferien poques dificultats, però el nostre era el pas obligat dels professors i de gairebé tots els alumnes. D'altra banda, i amb una mica de decisió, hom podia guardar-lo bé. En realitat, més que un carrer era un carreró, "la mina", que li dèiem, perquè la primera meitat passava per sota cases. Aquell indret, de nit, era tancat. Només s'obria de dia. De fet, era pas privat, però tothom l'utilit-

Manuel de Pedrolo, en una foto dels anys cinquanta, quan feia d'investigador privat.

Instal·lat a Barcelona, va entrar a la policia. La migradesa del sou, i de la mateixa professió, li havien fet deixar el cos i s'havia establert com a investigador privat. Armengou tenia un concepte molt modern del que havia de ser la policia. Pedrolo l'havia visitat dues o tres vegades per uns problemes d'impagats.

L'any 1958 Armengou, que ha ampliat el negoci i vol més col·laboradors, posa un anunci al diari. L'empresa es diu "Behar. Información privada" i és propietat d'Armengou i de la seva primera muller Pilar Berenguer. És situada al número 145 de l'avinguda de la Infanta Carlota, davant d'on, uns anys més tard, serà erigit el monument al fundador de la falange, José Antonio Primo de Rivera, que avui es manté sota advocació desconeguda. Tot plegat, ben a prop del carrer de Calvet, on viu el novel·lista.

L'anunci és poc convencional. Ofereix una feina a preu fet i demana algú que parli català o a qui agradi d'escriure i sàpiga redactar.

No és gens sorprenent que a Pedrolo li interessés l'anunci. Li convenia. Ell necessitava una feina que no el lligués del tot, que no el tanqués en un despatx i que li deixés les tardes per a fer traduccions, escriure i llegir. Que demanés el coneixement del català havia de cridar-li l'atenció per força, i si buscaven algú a qui agradés escriure i sapigués redactar era evident que havien ensopegat amb la persona que cobria les dues condicions a bastament.

Escriu de seguida, doncs, ignorant que el qui posa l'anunci sigui Francesc Armengou. Hi acompanya la seva fotografia.

Armengou, per la seva banda, rep carta i fotografia amb gran sorpresa. No fa pas massa que l'escriptor l'ha visitat per unes consultes. Sap perfectament qui és. Aparta les altres cartes i el crida immediatament.

La feina consisteix essencialment a fer visites i a redactar els informes generats per aquestes visites. Els ha de fer en espanyol perquè els seus informes s'encavallen amb els informes dels altres agents i ni aquests ni les mecanògrafes, com d'altra banda a la immensa totalitat de les empreses de l'època, no escriuen –i molt sovint ni llegeixen– en català. El català que demanava l'anunci era parlat. Era evident que afavoria una entrada natural a les cases. Les investigacions es fan per a empre-

zava. Desembocava, a través d'una porta folrada de llana, en un altre carreró, al final del qual s'obria la porta del col·legi."³

Armengou recorda molt bé aquell afer. Ell era un dels nois que va passar pel túnel que menava a l'escola i que va ser aturat pel juvenil escamot. Els noms reals dels companys de Pedrolo eren Maymó i Anglí:

"Després van acudir els primers nois.

–No hi ha classe –els vam dir.

Eren nois petits i estaven tots atabalats."⁴

El Pedrolo gran i el jove Armengou van dur camins diferents. Pedrolo va fer la guerra amb la República i Armengou, la mare del qual era profundament catòlica, va anar amb la División Azul.

ses que inquireixen sobre la solvència i els hàbits comercials d'altres empreses o persones, o que volen dades sobre un aspirant a un lloc de treball. També hi ha qüestions personals: informació sobre pretendents i possibles promeses, les seves famílies, la seva economia, el seu passat, la seva moralitat, en definitiva tot allò que en un poble no cal investigar perquè tothom ho sap. Els assumptes matrimonials són defugits per Behar tant com és possible perquè demanen molta dedicació i acostumen a ser desagradables. La casa té unes normes que Armengou se salta per a Pedrolo. Li tria les feines que demanen més subtileza psicològica o procura apartar-lo dels afers que puguin ferir la seva sensibilitat. Tampoc no li encomana mai cap seguiment, reserva als altres les tasques que comporten llargues hores d'espera, sovint inútil. A ell l'envia a fer indagacions sobre el terreny quan ja és clarament sobre la pista, si de cas. Pedrolo es mostra un fi coneixedor de la naturalesa humana i és molt hàbil fent parlar la gent.

Tenen la feina sistematitzada. De vegades passen mesos sense que hagin hagut de comentar res personalment. A primera hora, Armengou en persona –i al cap dels anys un repartidor– li fa arribar el plantejament de la feina per escrit. A les quatre de la tarda, passi el que passi, Pedrolo lliura el seu sobre amb l'informe. Desgraciadament, en jubilar-se, el propietari de Behar va destruir tot el material de l'agència, naturalment confidencial, perquè es va traslladar a Veneçuela, país de la seva segona esposa, i mai no podem llegir els informes de Pedrolo. Tornat a Catalunya, Armengou els recorda com "uns informes meravellosos, d'una profunditat psicològica única".

En un excel·lent article publicat a l'*Avui* arran de la mort de l'escriptor, Felip Lorda, que al seu torn no tardaria gaire a morir, de la mateixa edat de Pedrolo i amic seu i company a l'escola i a la guerra, en fa una interessant evocació i explica així la seva època a l'agència:

"A començaments de tardor vaig passar uns dies a Barcelona i em vaig ensopegar, a les Rambles, amb Francesc Armengol (sic). A l'Armengol l'havia preparat el meu pare, mestre, a Tàrrrega,

Façana de l'empresa BEHAR a l'avinguda Infanta Carlota (avui Tarradellas) en una postal publicitària.

Un altre aspecte de la façana de BEHAR, amb el monument a José Antonio com a atracció turística.

per fer oposicions al cos nacional de policia i se'n va sortir molt bé, però al cap d'un parell d'anys va abandonar el cos i va muntar una agència de detectius. Quan el vaig trobar es dedicava exclusivament a l'agència i n'estava molt cofoi, perquè, després de les abraçades de rigor, va voler de totes passades que l'acompanyés a visitar-la. M'hi tenia reservada una sorpresa, em va dir. I ben cert que la vaig tenir: uns informes confidencials de Manuel de Pedrolo. "Perfectes, va elogiar l'Armengol, tant pel contingut com per la forma. Obres literàries. Col·laborador inestimable, li faig l'encàrrec i en qüestió de dies realitza la investigació i em lliura l'informe". En castellà? No me'n recordo, però atès el moment i el tipus d'activitat, m'inclino a creure que els redactava en castellà, potser anònimament. No importa. El fet és que durant aquell període de la seva vida va exercitar i perfeccionar les seves dots de perquisició, pràctica que va contribuir sens dubte a convertir-lo en excel·lent autor de relats policíacs."⁵

Els informes eren, segons Armengou, cenyits i exactes. Sense novel·leries. Pedrolo era algú massa responsable per a perjudicar ningú o deformar la veritat amb les seves fantasies. Resultaven també, doncs, un exercici de rigor.

Pedrolo dedica el matí a la feina de l'agència. Peona tota la ciutat i arriba a anar a alguna població veïna. El cas és que pugui ser a l'hora de dinar a casa. Potser haurà de redactar l'informe del que ha fet, però al voltant de les quatre serà a l'agència puntualment. S'organitza la feina al seu aire i és molt respectat. Al principi treballa també dissabte, i... dijous i divendres sants. Això sí, a l'estiu se'n va dos o tres mesos a Tàrraga a escriure a cor què vols.

Com que era una feina a preu fet, Pedrolo presentava la factura a final de la setmana, amb les despeses, i va deixar un record d'escrupolositat i d'honradesa poc habituals. No anava gens gras, però mai no va demanar cap avançament ni cap augment de sou.

Es produí una situació curiosa que atorgava a Pedrolo –per variar!– l'epítet de "clandestí". Els agents tenien un carnet que els identificava. Armengou retenia aquest carnet i els agents es presenta-

ven a les cases sense identificar-se, enfocant les consultes com fetes per compte propi: un germà que vol saber com és el pretendent de la seva germana, algú que té una empresa i li han fet una comanda important i es vol curar en salut, etc. La gent contestava amb més confiança que no pas davant d'un document oficial, que els semblava cosa de la policia i els feina sobtadament discrets. El responsable de Behar defuig la imatge de l'investigador inquisidor, intenta treure la informació que necessita amb amabilitat i prefereix perdre algunes dades si és que això pot suposar algun incident. El cas és que les primeres agències de detectius no estaven sotmeses a cap reglamentació. A finals dels anys quaranta hi ha una ordre governativa que regula els permisos dels investigadors privats i amb els anys es van posant més condicions. Per obtenir el permís calia presentar un certificat de bona conducta i de moralitat pública i privada i l'adhesió al Movimiento Nacional. Pedrolo pot certificar la seva bona conducta, però ratlla sistemàticament l'apartat on ha de fer constar la seva adhesió al citat Movimiento. Els carnets són renovats periòdicament i no sembla que ningú se'n adoni durant uns quants anys, però un dia vénen de Madrid tots els carnets nous i el de Pedrolo no és concedit. Pedrolo no pot treballar, però Armengou en fa cas omís i li manté la feina. Passa a ser un agent "clandestí".

Per això quan li demanen per la seva professió ell en parla amb vaguetats o diu que "ho ha deixat". Així, en l'entrevista amb Baltasar Porcel quan ell li pregunta:

"Fins fa poc, almenys quan jo et vaig conèixer, fa uns set anys, treballaves en una agència d'investigació. Com anava, això? Encara ho fas?"

Ell li ha de dir:

"No, ja ho he deixat."⁶

Segons Francesc Armengou, va continuar treballant-hi fins passada la transició, fins al 77 o el 79, però no hi ha cap paper que en doni constància. En la memòria dels seus amics, de la gent que el tractava, deuria deixar-ho abans del 70, la seva muller no ho recorda, però li sembla improbable que hi treballés fins a una data tan avançada com el 79. El cert és que la seva època més intensa de traductor correspon a la dècada dels seixanta –uns vint-i-quatre títols–, que continua traduint durant els setanta, però molt menys i que la seva producció com a escriptor es manté regular. Armengou és molt taxatiu i segurament la memòria li és fidel, però és dubtós que mantingués el mateix lligam amb l'agència després de 1969. Podria ser que continués tenint-hi contacte i fent-hi feines esporàdiques que pogués fer coincidir amb les seves passejades medicinals. (Pedrolo patia una espondiloartròsi, una malaltia que afecta les articulacions vertebrals que, si avançava, el podia deixar paràlitzat. No podia fer gestos bruscos, ni alçar pesos, i li calia caminar moltes hores al dia.) D'altra banda, és molt difícil que pogués fer una feina on era indispensable passar desapercebut un home que tenia tants llibres al carrer, molts dels quals amb la seva foto. A favor de la tesi d'Armengou cal dir que a partir de la desaparició del dictador el 1975 (la censura no serà abolida fins al 1978) Pedrolo comença a treure del calaix els llibres prohibits o "desaconsellats", o simplement que ell ja no havia presentat perquè no tenien cap possibilitat de ser acceptats –de 1976 a 1980 publica vint-i-set novel·les– i amb tots els que ja té al carrer pot començar a viure de la literatura.

Pedrolo era molt discret quan parlava de la seva feina d'informador. És difícil de saber què va representar per a ell. En l'aspecte negatiu sabem que hi havia situacions que el neguitejaven i que no volia saber res sobre el pensament o l'actitud política dels enquestats i que es negava a intervenir en cap cas en què calgués donar informació d'aquesta mena, però alguns casos, no portats per ell, deuria veure. Al cap i a la fi, a l'època sinistra del franquisme això comptava, i molt, i els ciutadans no compromesos fugien com de la pesta d'allò que els podia perjudicar i no vacil·laven a fer el buit –comercial o humà– als qui mantenint les seves idees podien significar alguna oposició al règim establert al qual, d'altra banda, amb la seva actitud passiva –i força vegades complaent– ajudaven a sostenir-se. No cal dir que si es tractava de ciutadans compromesos amb el règim, la cosa podia acabar

Manuel de Pedrolo en una fotografia feta quan treballava a l'Editorial Albor i traduïa Simenon. Aquí és L'home del banc que havia d'il·lustrar la coberta d'una novel·la d'aquest títol de l'escriptor belga. Potser més d'un cop va seguir les passes d'algú i ens hauria pogut oferir aquesta imatge. O, si més no, ens agrada d'imaginar-nos-ho.

amb una denúncia o un autèntic perjudici. Sembla que Armengou va actuar sempre amb un tacte exquisit i va intentar d'evitar-li aquesta violència interna i l'escriptor li ho agraià.

En una carta de Pedrolo a Ferran Canyameres, recollida per Montserrat Canyameres, datada el 27 d'agost de 1957, li deia:

"Ara abusant de la vostra amicitat, us volia demanar una cosa. Fa temps que vull desfer-me de l'Agència –no en digueu res a l'Armengou, però– perquè és un treball embrutidor i que no sempre compensa. Però el problema és trobar una altra cosa. Vós teniu molts coneguts i amics, algun dels quals és possible que li fossin útils els meus serveis en una o altra cosa. Hi podríeu pensar amb una mica de calma i ocupar-vos-en si s'escau? Temps enrera havia trobat una cosa en un organisme de la UNESCO, però a darrera hora tot va fallar, encara que no és pas per culpa seva –meva tampoc. De totes maneres no demano pas tant; vull dir que l'únic que necessito és quelcom que em permeti desenvolupar-me amb certa normalitat i em deixi una mica de temps per escriure. Vós ara ja em coneixeu i sabeu per què serveixo i per què no serveixo, i podeu obrar, si podeu fer-ho, en conseqüència."⁷

En la banda positiva cal consignar que fou una feina que li va permetre de fer una colla de coses que li agradaven, com caminar, observar, explicar una situació amb precisió, treure deduccions, escriure i ser l'espectador d'una colla de fets que –ara sí–, novel·lats, van passar a formar part de d'una de les obres literàries més importants de la nostra cultura: la seva.

1. BARCELÓ i CULLERÉS, Joan: "Escric davant de la màquina", entrevista a l'Apèndix de *Domicili provisional*, Edicions La Magrana, 1980.
2. PORCEL, Baltasar: *Manuel de Pedrolo, multiforme i patètic*, entrevista a "Serra d'Or", gener de 1970.
3. PEDROLO, Manuel de: *Avui es parla de mi*, p. 179, Edicions 62, 1966.
4. IBID.
5. LORDA, Felip: *Manuel de Pedrolo en el record*, a "Avui", 28 de juliol de 1990.
6. PORCEL, Baltasar: op. cit.
7. En una carta a Rafael Tasis, recollida per Xavier Garcia, amb una data molt anterior, el 29 d'agost de 1954, ja li parlava en uns termes semblants: "I ara, amic Tasis, us volia demanar una cosa. No us alarmeu per aquest començament ni pels mots que segueixen. La meua situació econòmica és cada dia més precària i els guanys que obtinc de l'agència d'informació per la que ja sabeu que treballo són una mica irregulars, i insuficients. M'agradaria, doncs, trobar, com a complement, una altra mena de treball que nivellés el meu pressupost. He pensat que vós, que parleu amb tanta gent, podríeu, ara o més endavant, saber d'alguna cosa que em convingués. Ja ens coneixem una mica i podeu imaginar perfectament per quina mena de treball serveixo. No us demano, enteneu-me bé, que sol·liciteu res a ningú per a mi. Només, i us ho agrairia ben sincerament, que pareu l'orella i em tingueu al corrent si sabeu d'alguna cosa."